

DOI: <https://doi.org/10.30546/301678.02.02.2025.037>

İnovatif Ekonomiye Geçişte KOBİ'lerin Finansman Güçlükleri Ve Fintech Tabanlı Çözüm Stratejileri (Azerbaycan Örneği)

Qocayeva Səlimnaz Vüqar

Azerbaijan State University of Economics (UNEC),

Beynəlxalq Magistratura və Doktorantura Mərkəzi

Email: salimnazqocayeva@mail.ru

ÖZET

Bu çalışma, Azerbaycan'daki Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin (KOBİ'lerin) finansmana erişim sürecinde karşılaştıkları yapısal engelleri ve inovatif ekonomiye geçişte FinTech tabanlı çözümlerin potansiyel katkılarını analiz etmektedir. Karma yöntem yaklaşımıyla yürütülen araştırmada, 53 KOBİ yöneticisinden elde edilen anket verileri ve ulusal–uluslararası kurumların güncel istatistikleri bir arada değerlendirilmiştir. Bulgular, KOBİ'lerin büyük çoğunluğunun banka faiz oranlarını yüksek, teminat şartlarını ise aşırı katı bulduğunu; finansman engellerinin yalnız maliyet değil, aynı zamanda kurumsal ve bilgi temelli faktörlerden kaynaklanan çok katmanlı bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Araştırmada ayrıca FinTech, kitlesel fonlama, P2P borçlanma ve dijital finansman araçlarının Azerbaycan'da henüz yeterince kullanılmadığı, ancak inovasyon ekonomisine geçiş için stratejik bir fırsat sunduğu tespit edilmiştir. Politika önerileri, risk paylaşım mekanizmalarının güçlendirilmesi, FinTech düzenlemelerinin hızlandırılması, finansal okuryazarlığın artırılması ve alternatif finansman pazarlarının oluşturulması yönünde yoğunlaşmaktadır. Çalışma, Azerbaycan'ın bankacılık merkezli mevcut finansman modelinin sürdürülebilir olmadığını ve dijital finans tabanlı yeni bir mimariye ihtiyaç duyulduğunu ortaya koymaktadır.

Anahtar kelimeler: KOBİ finansmanı, FinTech, finansal erişim, inovatif ekonomi, Azerbaycan

JEL kodları : G21, L26, O31

GİRİŞ

Modern ekonomik yapıda Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin (KOBİ'lerin) üstlendiği rol, salt ekonomik büyümenin rakamsal boyutuyla sınırlı olmayıp, piyasalara esneklik kazandırma, istihdam yaratma ve yenilikçi fikirlerin ticarileştirilmesi yoluyla küresel rekabet gücünü artırma bakımından stratejik bir nitelik taşımaktadır. Azərbaycan Cumhuriyeti'nin uzun vadeli kalkınma vizyonu ise petrol dışı sektörlerin güçlendirilmesine, dijital dönüşüme ve inovasyon odaklı bir ekonomik yapıya geçişe dayanmaktadır. Bu dönüşüm sürecinde KOBİ'ler, hem ekonomik çeşitliliğin sağlanması hem de sürdürülebilir büyümenin temellerinin atılması açısından merkezi bir konumda yer almaktadır. Ancak, KOBİ'lerin potansiyellerini tam anlamıyla ortaya koyabilmeleri, finansal kaynaklara erişimde karşılaştıkları süregelen sorunlar nedeniyle önemli ölçüde sınırlanmaktadır (Çetiner & Acar, 2021).

Araştırmanın Güncelliği ve Bilimsel Önemi.

KOBİ'lerin finansmana erişim güçlükleri akademik literatürde sıklıkla tartışılan bir konu olmakla birlikte, geleneksel bankacılık sisteminin yüksek risk algısı, katı teminat politikaları ve bürokratik süreçleri bu işletmelerin finansman açığını daha da derinleştirmektedir. Bu çalışma, sorunu klasik bankacılık penceresinden ele almakla yetinmeyip, Finansal Teknolojilerin (FinTech) söz konusu finansman boşluğunu kapatma potansiyelini Azərbaycan'ın gelişmekte olan piyasa koşulları çerçevesinde ampirik verilerle irdeleyerek özgün bir katkı sunmaktadır (Katı & Erdoğan, 2021). Özellikle bankaların yüksek faiz oranları ve karmaşık kredi değerlendirme süreçleri, yenilikçi ve risk içeriği görece yüksek KOBİ projelerinin sermaye maliyetini artırmakta; bu durum, inovatif ekonomiye geçiş sürecini yavaşlatan makroekonomik bir engel niteliği taşımaktadır.

Araştırmanın Amacı ve Görevleri.

Çalışmanın temel amacı, Azərbaycan'daki KOBİ'lerin finansmana erişim sürecinde karşılaştıkları güçlüklerin yapısal ve davranışsal nedenlerini kapsamlı bir biçimde analiz etmektir. Bununla birlikte, sadece sorunları tespit etmekle sınırlı kalınmayarak, FinTech temelli yenilikçi finansman araçlarının bu tikanıklığı ne ölçüde azaltabileceğini değerlendirmek ve sürdürülebilir, veri temelli politika önerileri geliştirmek de araştırmanın temel hedefleri arasındadır. Bu doğrultuda öncelikle birincil veri toplama yöntemi olarak anket uygulanmış, KOBİ yöneticilerinin finansman sorunlarına ilişkin algıları ve reform beklentileri doğrudan elde edilmiştir. Elde edilen bu saha verileri ise, mevcut literatür ve resmi istatistiklerle bütünleştirilerek kapsamlı bir analize tabi tutulmuştur (Azərbaycan Cumhuriyeti Merkez Bankası, 2024).

Araştırmanın Metodolojisi ve Kısıtlılıkları.

Çalışma, hem nicel hem de nitel verilere dayalı çıkarımlara olanak tanıyan Karma Yöntem yaklaşımıyla gerçekleştirilmiştir. Ampirik veriler, Azerbaycan'ın farklı bölgelerinde faaliyet gösteren toplam 53 KOBİ yöneticisinden anket yoluyla elde edilmiştir. Araştırmanın başlıca kısıtlılığı, örneklem büyüklüğünün nispeten sınırlı olmasıdır. Bu nedenle bulgular, Azerbaycan'daki tüm KOBİ ekosistemini temsil etmek iddiası taşımamakta; daha çok mikro ve küçük ölçekli işletmelerden oluşan bir grubun algı ve deneyimlerini yansıtan bir durum analizi olarak yorumlanmaktadır.

Literatür Taraması

Bu bölümde, KOBİ'lerin finansman gereksiniminin teorik temelleri, geleneksel bankacılık sisteminin bu ihtiyacı karşılamada yetersiz kaldığı noktalar ve son yıllarda hızla gelişen FinTech çözümlerinin sahip olduğu potansiyel kapsamlı bir şekilde ele alınmaktadır. KOBİ'ler, büyüme ve genişleme süreçlerinde hem yatırım harcamaları hem de günlük operasyonlarını sürdürebilmek için işletme sermayesine ihtiyaç duymaktadır. Ancak, iç kaynakların sınırlı olması bu işletmeleri dış finansman arayışına yöneltmekte; dış finansmana erişim ise çoğu zaman ciddi engellerle karşılaşmaktadır.

Literatürde yaygın kabul gören görüşe göre, KOBİ'lerin dış finansman elde ederken yaşadığı temel sorun, bilgi asimetrisinin yarattığı yüksek risk algısıdır. Bankalar, KOBİ'lere ilişkin bilgi eksikliğini ve kayıt dışılığın yol açtığı belirsizlikleri gidermek amacıyla yüksek maliyetli kredi değerlendirme süreçleri işletmekte, bu süreç sonunda ise ağır teminat koşulları ve yüksek faiz oranları talep etmektedir. Bunun sonucunda, kredi maliyeti hem artmakta hem de erişilebilirlik azalmaktadır; bu durum, finansal olarak uygulanabilir ve sürdürülebilir projelerin dahi finanse edilememesine neden olmaktadır. Bankaların KOBİ'leri yüksek riskli sınıfta değerlendirmesine yol açan bu yaklaşım, literatürde “finansman açığı” olarak nitelendirilen yapısal bir sorunun temelini oluşturmaktadır.

Finansmana erişim sorunlarının nedenleri genel olarak iki ana grupta sınıflandırılmaktadır: işletme içi faktörler ve dışsal faktörler. İşletme içi faktörler arasında yetersiz özkaynak düzeyi, kayıt sistemlerinin zayıflığı ve düşük finansal okuryazarlık öne çıkmaktadır. Özellikle mikro ve küçük ölçekli işletmelerde finansal okuryazarlık eksikliği, sadece krediye erişimi zorlaştırmakla kalmamakta, aynı zamanda işletmelerin uzun vadeli ve rasyonel yatırım kararları almasını da engellemektedir. Dışsal faktörler arasında ise makroekonomik dalgalanmalar, sıkı bankacılık düzenlemeleri, faiz oranlarındaki oynaklık ve finansal piyasalardaki derinlik eksikliği yer almaktadır.

Bu unsurlar birlikte ele alındığında, KOBİ'lerin finansmana erişiminin çok boyutlu bir sorun olduğu görülmektedir (Katı & Erdoğan, 2021). KOBİ'lerin pazarda sürdürülebilir faaliyet göstermesinde işletme içi faktörlerden kaynaklanan yapısal ve yönetsel sorunların istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin bulunduğu görülmektedir. Özellikle KOBİ'lerde finansal koşullar ve finansal karar alma süreci; girişimcinin finansal okuryazarlık düzeyi, iç kontrol ve kayıt sistemlerinin gelişmişlik seviyesi ile finansal sorumluluğun örgüt içindeki dağılımı gibi değişkenler üzerinden şekillenmektedir (Musayev, 2023). Son yıllarda FinTech alanındaki gelişmeler, bu çok katmanlı finansman problemi için yenilikçi ve dönüştürücü çözüm imkanları sunmuştur. Kitlesel fonlama (crowdfunding) ve P2P borç verme modelleri, KOBİ'lere geleneksel bankacılık sisteminin dışında daha düşük bürokrasiyle işleyen, daha esnek ve çoğu zaman teminat gerektirmeyen finansman kanalları açmaktadır. FinTech çözümleri, büyük veri analitiği, makine öğrenmesi ve alternatif kredi skorlama teknikleri sayesinde kredi riskini daha hızlı ve daha doğru değerlendirme kapasitesine sahiptir. Bu özellikleri, özellikle yenilikçi ürün ve hizmetler geliştiren genç ve dinamik KOBİ'lerin finansal sisteme entegrasyonunu kolaylaştırmakta ve finansal kapsayıcılığı artırmaktadır. Güney Kafkasya ülkelerinde FinTech tabanlı KOBİ finansmanının gelişimine yönelik en kapsamlı karşılaştırmalı çalışmalardan biri Charaia, Chochia ve Lashkhi (2021) tarafından gerçekleştirilmiştir. Araştırmacılar, Baltık ülkelerinin hızla büyüyen FinTech ekosistemini yapısal bir referans olarak ele almakta ve bu modelin Gürcistan, Azerbaycan ve Ermenistan gibi yükselen ekonomilere uyarlanabilirliğini ayrıntılı biçimde incelemektedir. Çalışmanın bulgularına göre Baltık ülkelerinde kitlesel fonlama, P2P borç verme ve diğer alternatif dijital finansman araçlarının yaygınlaşması, KOBİ'lerin krediye erişim olanaklarını artırmış ve finansal kapsayıcılığı önemli ölçüde güçlendirmiştir. Buna karşılık, Güney Kafkasya'da benzer dijital finansman modelleri henüz erken gelişim aşamasındadır; düzenleyici çerçevelerin yetersizliği, dijital okuryazarlık açığı ve bankacılık sektörünün belirgin ağırlığı, FinTech çözümlerinin yaygınlaşmasını yavaşlatmaktadır. Ancak araştırma, Azerbaycan'da dijital ödeme sistemlerinin hızla benimsenmesi, internet kullanım oranlarının artması ve inovasyon odaklı ulusal stratejilerin derinleşmesi sayesinde FinTech tabanlı KOBİ finansmanının yakın dönemde önemli bir gelişim ivmesi kazanabileceğini ortaya koymaktadır. Bu nedenle Baltık ülkelerinin deneyimi, Azerbaycan için uygulanabilir bir model niteliği taşımakta ve FinTech'in KOBİ finansmanında yapısal dönüşüm sağlayabilecek kritik bir unsur olduğunu göstermektedir (Charaia, Chochia, & Lashkhi, 2021). Küçük ve orta ölçekli işletmelerin (KOBİ) Azerbaycan ekonomisindeki rolünü inceleyen güncel çalışmalar, ülkenin makroekonomik yapısının KOBİ finansmanını doğrudan şekillendirdiğini ortaya koymaktadır (Aliyev, 2019).

Son yıllarda hukuki ve kurumsal düzenlemelerde önemli adımlar atılmış olmasına rağmen, KOBİ finansmanı üzerindeki yapısal engeller tamamen ortadan kaldırılamamıştır. Özellikle kredi bürosu altyapısının kurulması (2017), ASAN Hizmet üzerinden tapu kayıtlarına dijital erişim, sadeleştirilmiş vergi rejimleri ve ihracat teşvikleri gibi mekanizmalar, KOBİ'lerin finansal sisteme entegrasyonunu güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Ancak Aliyev (2019), finansal okuryazarlık düzeyinin düşüklüğü, yüksek teminat talepleri, bankaların risk iştahındaki daralma ve ekonomik çeşitliliğin yetersizliği gibi unsurlar nedeniyle bu adımların henüz beklenen etkiyi yaratmadığını belirtmektedir. Bu nedenle, FinTech tabanlı finansman modelleri; teminat gereksinimini azaltması, işlem hızını artırması ve büyük veri analitiği sayesinde kredi riskinin daha doğru ölçülmesini mümkün kılması bakımından Azerbaycan KOBİ ekosisteminde önemli bir dönüşüm potansiyeli taşımaktadır.

Finansal kapsayıcılık kavramı, KOBİ finansmanının sürdürülebilir büyüme için kritik önemde olduğunu kabul eden çağdaş literatürde merkezi bir yere sahiptir. Modern yaklaşımlar, özellikle gelişmekte olan ekonomilerde KOBİ'lerin finansal sisteme erişiminin yalnız kurumsal yapıların zayıflığıyla değil, aynı zamanda piyasa başarısızlıklarıyla (market failures) yakından ilişkili olduğunu vurgulamaktadır. Bilgi asimetrisi, yüksek işlem maliyetleri, teminat eksikliği, yetersiz kredi raporlama sistemleri ve risk fiyatlamasındaki belirsizlikler, geleneksel bankacılık kanallarını KOBİ'ler açısından yapısal olarak dezavantajlı hâle getirmektedir. Teorik çerçevede Stiglitz ve Weiss'in kredi tayinlaması modeli (credit rationing), KOBİ'lerin neden sistematik olarak kredi dışında bırakıldığını açıklayan temel kavramlardan biri olarak kabul edilmektedir; bu modele göre bankalar bilgi asimetrisi nedeniyle kredi arzını daraltmakta ve teminat standartlarını yükseltmektedir (Stiglitz, & Weiss, 1981). Güncel çalışmalar, gelişmekte olan ülkelerde KOBİ'lerin finansmana erişim engellerinin yalnız ekonomik değil, aynı zamanda kurumsal ve düzenleyici faktörlerden kaynaklanan çok katmanlı bir yapı oluşturduğunu göstermektedir. Özellikle Güney Kafkasya gibi geçiş ekonomilerinde finansal ekosistemin yeterince derinleşmemiş olması, sermaye piyasalarının sınırlı gelişmişliği, risk yönetimi altyapısının zayıflığı ve kredi bilgi paylaşım sistemlerinin kapsayıcılığının düşük olması, finansal erişim sorunlarını daha da belirgin hâle getirmektedir. Bununla birlikte, dijital finans ve FinTech uygulamalarının yükselişi, kredi değerlendirme süreçlerinde alternatif veri analitiğinin kullanılmasına imkân sağlayarak geleneksel bankacılığın yarattığı yapısal engelleri önemli ölçüde azaltacak potansiyel sunmaktadır. Bu nedenle literatür, KOBİ finansman sorunlarının yalnızca kredi hacmi veya faiz oranları üzerinden değil, aynı zamanda dijitalleşme, veri ekonomisi, finansal inovasyon kapasitesi ve regülasyonların uyum düzeyi çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır (EU 4 Business, 2018).

Güncel literatür, KOBİ'lerin finansmana erişimde karşılaştığı engellerin yalnız faiz oranları ya da teminat koşullarıyla sınırlı olmadığını, bunun çok katmanlı bir piyasa başarısızlığı (multi-layered market failure) meselesi olduğunu vurgulamaktadır. Arz tarafında bankaların yüksek risk algısı, kredi bilgi paylaşım sistemlerinin yetersizliği, teminat değerlendirme mekanizmalarının zayıflığı ve hukuki süreçlerin uzunluğu kredi maliyetlerini yapısal olarak artırmaktadır. Stiglitz ve Weiss'in kredi tayinlaması teorisine göre, bilgi asimetrisi yükseldikçe bankalar kredi arzını azaltarak talebi karşılayamaz hâle gelir; bu durum özellikle gelişmekte olan ülkelerde KOBİ'leri sistematik olarak finansman dışında bırakmaktadır.

Talep tarafında ise düşük finansal okuryazarlık, şeffaf mali tabloların bulunmaması, vergi uyumsuzluğu ve yüksek düzeydeki kayıt dışı işlem hacmi, KOBİ'lerin bankacılık sistemine entegrasyonunu zorlaştırmaktadır. Kurumsal düzeyde taşınır rehin sistemlerinin sınırlı çalışması, icra-ıflas süreçlerinin uzun sürmesi, kredi derecelendirme altyapısının zayıf gelişmesi ve hukuki ortamda yaşanan belirsizlikler, riskin daha yüksek fiyatlanmasına yol açmaktadır. Düzenleyici çerçevede ise sermaye yeterliliği normlarının katılığı, risk ağırlıklarının yüksek belirlenmesi ve fintech tabanlı yeniliklere uyumun gecikmesi, KOBİ finansmanını kısıtlayan ek faktörler olarak değerlendirilmektedir. Tüm bu unsurlar birlikte ele alındığında, finansman engellerinin yalnızca banka davranışlarıyla açıklanamayacağı; aksine makroekonomik istikrar, düzenleme kalitesi, dijital finans altyapısı ve kurumsal güven ortamıyla doğrudan ilişkili olduğu görülmektedir. Azerbaycan gibi gelişmekte olan piyasalar açısından FinTech tabanlı çözümler, inovasyon ekonomisine geçiş sürecinin sağlam bir finansal altyapı ile desteklenmesi adına önemli ve stratejik bir fırsat sunmaktadır. Bu bağlamda, FinTech'in sunduğu yeni modeller, sadece bir teknolojik trend değil, aynı zamanda KOBİ'lerin finansman sorunlarına yapısal bir çözüm niteliği taşıyan bütüncül bir dönüşüm mekanizması olarak değerlendirilmektedir.

Metodoloji

Bu araştırma, Azerbaycan'daki KOBİ'lerin finansman sorunlarının çok boyutlu doğasını kapsamlı biçimde analiz etmek amacıyla karma yöntem (mixed methods) deseni kullanılarak tasarlanmıştır. Karma yöntem, KOBİ finansmanı gibi hem nicel eğilimlerin hem de yapısal-kurumsal unsurların bir arada değerlendirildiği konularda özellikle güçlü bir yaklaşımdır. Literatürde, finansal erişim engellerinin yalnız sayısal göstergelerle değil, aynı zamanda işletme sahiplerinin algıları, deneyimleri ve kurumsal çerçevenin sunduğu ortam bağlamında anlaşılması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu nedenle, çalışmada hem nicel hem de nitel verilerin birlikte kullanılması araştırmanın geçerliliğini ve yorumlama kapsamını artırmayı hedeflemiştir.

Veri Toplama Süreci ve Örnekler

Araştırmanın birincil verileri, Azərbaycan'ın farklı bölgelerinde faaliyet gösteren 53 KOBİ yöneticisine uygulanan çevrimiçi anket aracılığıyla toplanmıştır. Örnekleme, kolayda örnekleme tekniğine dayansa da, sektör çeşitliliği gözetilerek üretim, hizmet ve ticaret alanlarında çalışan işletmelerin dahil edilmesine özen gösterilmiştir. Anket formu dört ana boyuttan oluşmuştur: (i) finansmana erişim zorlukları, (ii) faiz ve maliyet algısı, (iii) teminat yeterliliği, (iv) alternatif finansman araçlarına (FinTech çözümleri) yönelik farkındalık düzeyi. İkincil veriler ise Azərbaycan Cumhuriyeti Devlet İstatistik Komitesi (2024), Azərbaycan Merkez Bankası (2024), IFC (2023) gibi güvenilir kurumsal kaynaklardan elde edilmiştir.

Veri Analizi Yöntemi

Toplanan nicel veriler, MS Excel yardımıyla frekans analizi, yüzde dağılımı ve çapraz tablolar aracılığıyla değerlendirilmiştir. Bu yaklaşım, finansman engellerinin işletme türlerine göre nasıl değiştiğini ve hangi mali faktörlerin KOBİ yöneticileri tarafından daha kritik görüldüğünü ortaya koymak için seçilmiştir. Nitel veri analizi kapsamında ise ulusal raporlar, düzenleyici çerçeve belgeleri ve akademik literatür içerik analizi tekniğiyle incelenmiş, finansal ekosistemdeki yapısal problemlerin açıklanmasında destekleyici kanıt olarak kullanılmıştır.

Geçerlilik ve Güvenilirlik

Anket formu hazırlanırken literatürde yer alan KOBİ finansmanı ölçeklerinden yararlanılmış, sorular uzman görüşü ile sadeleştirilmiş ve içerik geçerliliği sağlanmıştır. Güvenilirliği artırmak amacıyla yönlendirici sorulardan kaçınılmış ve ifadeler açık, tek boyutlu ve yanıltıcıyı etkilemeyecek biçimde düzenlenmiştir. Ayrıca, verilerin analizi sırasında hata payını azaltmak için çift kontrol uygulanmış ve değişkenlerin tutarlılığı gözden geçirilmiştir.

Etik İlkeler

Araştırmaya katılan tüm KOBİ yöneticilerinden gönüllü katılım onayı alınmış, cevaplar anonimleştirilmiş ve veriler yalnız akademik amaçlarla kullanılmıştır. Veri işleme süreci boyunca kişisel veri güvenliği ilkelerine uygun hareket edilmiştir.

Çalışmanın Sınırları

Örneklemin görece sınırlı büyüklükte olması ve kolayda örnekleme yönteminin kullanılması, bulguların tüm Azərbaycan KOBİ evrenine genellenmesinde belirli sınırlılıklar yaratmaktadır. Bununla birlikte, ikincil verilerin geniş kurumsal kaynaklarla desteklenmesi bu sınırlılıkların etkisini azaltmaktadır. FinTech uygulamalarının henüz erken bir gelişim aşamasında olması da bazı gösterge ve ölçümlerin yeterince olgunlaşmamış olmasına neden olabilir.

Ampirik analiz və bulgular

Bu bölüm, Azərbaycan'da faaliyet gösteren 53 KOBİ yöneticisinden toplanan anket verilerine dayanarak elde edilen ampirik bulguları sunmakta ve bu bulguların ülkenin KOBİ finansmanı açısından taşıdığı yapısal ve politik sonuçları tartışmaktadır. Analiz, hem nicel bulguların doğrudan değerlendirilmesine hem de sonuçların mevcut literatürdeki temel teorik yaklaşımlarla karşılaştırılmasına dayanmaktadır.

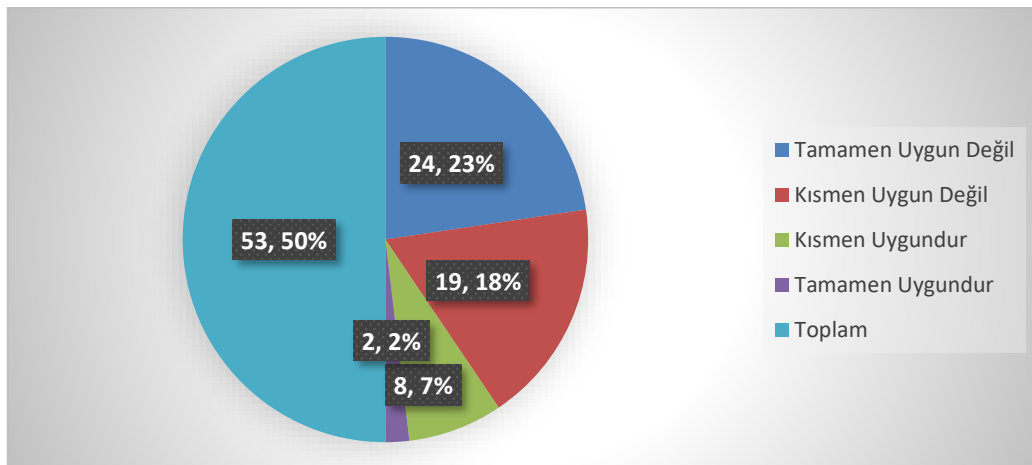
Örneklemin Profil Analizi ve Yapısal Özellikleri

Örnekleimde yer alan KOBİ'lerin büyük çoğunluğunu mikro işletmeler oluşturmaktadır. Katılımcıların % 64.2'si 1–10 çalışanı bulunan mikro ölçekli işletme, %24.5'i küçük işletme ve %11.3'ü orta ölçekli işletme kategorisindedir. Bu dağılım, Azerbaycan KOBİ ekosisteminin genel yapısıyla uyumlu olup mikro işletmelerin finansman sistemindeki kırılgan konumuna işaret etmektedir. Literatürde de vurgulandığı üzere, mikro işletmeler teminat sunma kapasitelerinin sınırlı olması, mali raporlama altyapısının yetersizliği ve kayıt dışı işlemlerin görece yüksekliği nedeniyle bankalar tarafından en riskli müşteri grubu olarak değerlendirilmekte ve bu durum finansmana erişim sürecini ciddi biçimde zorlaştırmaktadır. Bu yapısal özellik, çalışmanın bulgularının özellikle finansal kapsayıcılık ve dijital finans çözümlerinin uygulanabilirliğine ilişkin politika tartışmalarında yüksek açıklayıcılık gücüne sahip olmasını sağlamaktadır.

Geleneksel Bankacılık Sistemine Dair Memnuniyetsizlik

Araştırmanın dikkat çeken bulgularından biri, geleneksel banka kredilerine yönelik memnuniyetsizliğin sistematik ve oldukça yüksek düzeyde olmasıdır. Katılımcıların %81.1'i banka faiz oranlarını “uygun değil” veya “kısmen uygun değil” şeklinde değerlendirmiştir. Bu bulgu,

Grafik 1. KOBİ'lerin Banka Kredisi Faiz Oranlarına İlişkin Algısı (n=53).

Kaynak: Yazarın anket sonuçlarından derlenmiştir. <https://forms.gle/PrqiBkNmsPXHRAvU6>.

Azərbaycan kredit piyasasında fiyatlamanın KOBİ'ler açısından sürdürülebilir bir yatırım ortamı sunmadığını göstermektedir. Elde edilen sonuçlar, Stiglitz ve Weiss'in (1981) kredi tayinlaması modelinde öngörülen bilgi asimetrisi → artan risk algısı → yükselen faiz maliyetleri → finansman dışlanması döngüsünün Azərbaycan KOBİ segmentinde güçlü şekilde işlediğini göstermektedir. Bankaların risk ağırlıklarını yüksek tutması, teminat değerlendirme süreçlerindeki katılık ve bilgi paylaşım mekanizmalarının yetersizliği, faiz oranlarının yüksek kalmasına yol açan temel faktörler arasında yer almaktadır. Bu durum, yalnız faiz yükünün yüksek olmasına değil, aynı zamanda başvuru süreçlerinin uzamasına, bürokratik prosedürlerin artmasına ve işlem maliyetlerinin yükselmesine de işaret etmektedir.

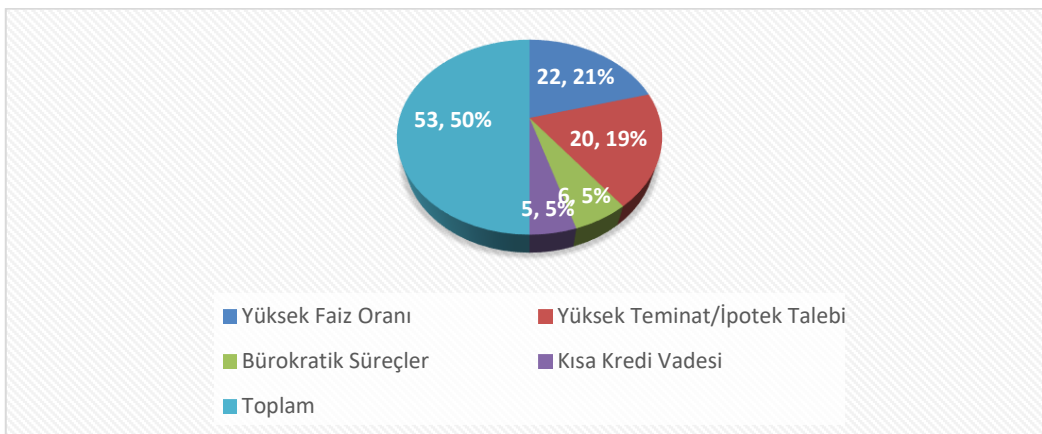
Teminat/İpotek Problemi ve Kredi Erişiminin Yapısal Engelleri

Krediye erişimde karşılaşılan engellerin dağılımı incelendiğinde, katılımcıların %79.2'sinin iki temel faktörde yoğunlaştığı görülmektedir:

- Yüksek faiz oranı – %41.5
- Yüksek teminat/ipotek talebi – %37.7

Bu bulgular, Azərbaycan bankacılık sisteminin KOBİ riskini fiyatlandırırken büyük ölçüde teminat odaklı geleneksel bir yaklaşım benimsediğini göstermektedir. Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası'nın (EBRD) bölgeye ilişkin raporlarında da bankaların “collateral-based lending” modeline aşırı bağımlı olduğu, kredi değerlendirmenin hâlâ varlık temelli yapıldığı ve nakit akışına dayalı risk analizi kültürünün yeterince gelişmediği belirtilmektedir. Bu bağlamda, yüksek teminat talepleri yalnız bir finansman engeli değil; aynı zamanda KOBİ'lerin kurumsallaşma düzeyi, sermaye yeterliliği, bilançoların şeffaflığı ve işletme sahiplerinin kişisel varlıklarının kredi sürecine zorunlu biçimde dahil edilmesi açısından da yapısal bir kırılma alanı oluşturmaktadır.

Grafik 2. En Temel İki Finansman Engeli: Faiz ve Teminat (n=53).

Kaynak: Yazarın anket sonuçlarından derlenmiştir. <https://forms.gle/PrqibKnmsPXHRAvU6>

Ayrıca, Soru 19'un sonuçları da bu durumu desteklemektedir. Katılımcıların %52.8'i ana sorunu doğrudan "Banka sisteminin sert şartları" olarak tanımlamıştır. Bu ifade, faiz oranı ve teminat talebinin ötesinde; sözleşme koşullarının katılığı, belge yükünün fazlalığı, değerlendirme süresinin uzunluğu ve kredi politikalarındaki esneksizliğin KOBİ'ler açısından önemli bir engel oluşturduğunu göstermektedir.

FinTech ve Alternatif Finansman Kanallarının Zayıf Kullanımı

Araştırmanın inovatif finansmana ilişkin kısmı, sektörde önemli bir fırsat boşluğuna işaret etmektedir. Katılımcıların %69.8'i, P2P borçlanma, kitlesel fonlama, faktoring veya e-ticaret tabanlı finansman gibi alternatif kanalları hiç kullanmadığını belirtmiştir. Bu bulgu iki kritik noktayı gündeme taşımaktadır:

1. Dijital finans çözümlerine yönelik farkındalık oldukça düşüktür.
2. FinTech pazarının düzenleyici ve kurumsal altyapısı yeterince gelişmiş değildir.

Bu sonuç, Charaia ve arkadaşlarının (2021) Güney Kafkasya'da FinTech ekosisteminin hâlâ erken gelişim aşamasında olduğunu gösteren bulgularıyla uyumludur.

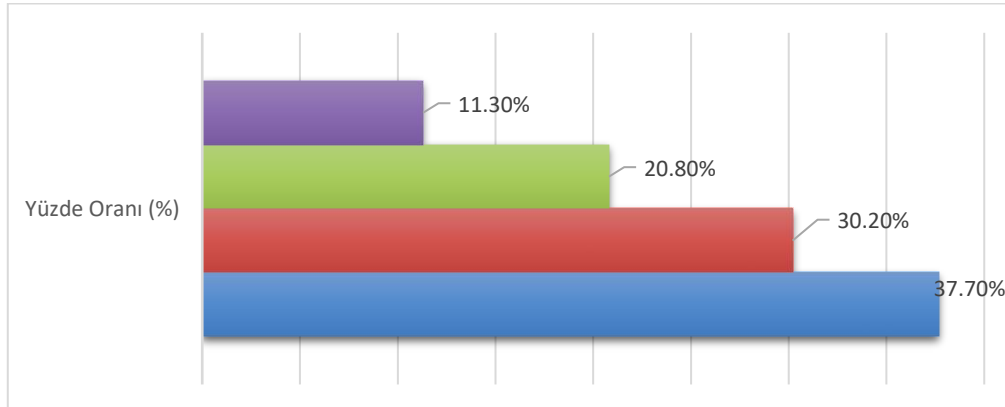
Mali Reform Beklentileri: Yapısal Dönüşüm İsteği

Anketin en dikkat çekici bulgularından biri, KOBİ'lerin mali reformlara ilişkin beklentilerinde belirgin bir yönelim olmasıdır. Katılımcıların:

- %37.7'si → Kredi faizlerinin düşürülmesini
  - %30.2'si → Alternatif finansman pazarlarının geliştirilmesini
- en öncelikli reform alanı olarak seçmiştir.

Bu dağılım, KOBİ'lerin yalnızca mevcut kredi maliyetlerinin azalmasını değil, aynı zamanda FinTech tabanlı finansman kanallarının yaratacağı rekabetin genişlemesini de talep ettiğini göstermektedir.

Grafik 3. KOBİ'lerin En Önemli Mali Reform Beklentileri (n=53).

Kaynak: Yazarın anket sonuçlarından derlenmiştir. <https://forms.gle/PrqiBkNmsPXHRAvU6>.

Bu dağılım, KOBİ'lerin finansman sorunlarını yalnız yüksek maliyet ve teminat baskısı çerçevesinde değil, aynı zamanda **yapısal ve teknolojik dönüşüm ihtiyaçları** bağlamında değerlendirdiklerini göstermektedir. Özellikle faiz indirimi ve alternatif finansman kanallarının geliştirilmesi yönündeki yüksek talep, geleneksel bankacılığın KOBİ üzerindeki yükünün hafifletilmesi gerektiğini ve FinTech tabanlı çözümlerin artık kaçınılmaz bir gereklilik haline geldiğini işaret etmektedir. Bu sonuç ayrıca, piyasadaki rekabet düzeyinin artırılması, finansal inovasyonların hızlandırılması ve küçük işletmeler için daha kapsayıcı bir finansal ortam oluşturulması yönünde güçlü bir toplumsal beklenti bulunduğunu göstermektedir.

SONUÇ

Bu çalışma, Azerbaycan'daki KOBİ'lerin finansmana erişim sorunlarının yalnız kredi hacmi, faiz oranı veya teminat eksikliği gibi yüzeysel faktörlerden kaynaklanmadığını; aksine yapısal, kurumsal ve davranışsal bileşenlerin bir araya gelmesiyle oluşan çok katmanlı bir finansal kırılganlıktan beslendiğini göstermiştir. Araştırmanın ampirik bulguları (n=53), KOBİ finansmanının mevcut durumda sürdürülebilir olmadığını ve bankacılık sisteminin inovatif ekonomiye geçişi destekleyecek nitelikte çalışmadığını ortaya koymaktadır.

Temel Sonuçlar

- Sistemik Memnuniyetsizlik:** Araştırma sonuçları, KOBİ'lerin büyük çoğunluğunun (%81.1) güncel banka kredi faiz oranlarını yatırım kararları açısından “uygunsuz” bulunduğunu göstermiştir. Finansman sorunlarının geçici değil, sistematik ve yapısal nitelikte olduğunu doğrulamaktadır.
- Ana Engeller:** KOBİ'ler tarafından belirtilen temel engeller arasında “banka sisteminin sert şartları” (%52.8) ilk sırada yer almıştır. Bunu yüksek faiz oranı (%41.5) ve yüksek teminat/ipotek talebi (%37.7) izlemiştir; bu iki unsur kredi erişiminin toplamda %79.2 oranında kısıtlanmasına neden olmuştur.
- İnovasyon Boşluğu:** Bulgular, KOBİ'lerin önemli bir kısmının (%69.8) FinTech, leasing veya faktöring gibi alternatif finansman araçlarından hiç yararlanmadığını göstermektedir. Bu durum, Azerbaycan finansal ekosisteminde bilgi eksikliği ve uygulama yetersizliğinin devam ettiğini ortaya koymaktadır.
- Reform İhtiyacı Dengesi:** Katılımcıların öncelikli mali reform beklentileri arasında kredi faizlerinin düşürülmesi (%37.7) ve alternatif finansman piyasalarının geliştirilmesi (%30.2) öne çıkmıştır. Bu dağılım, politika yapıcıların çift yönlü bir strateji izlemesi gerektiğine işaret etmektedir.
- Aynı zamanda çalışma, genel olarak üç kritik sonuca işaret etmektedir:

1. Mevcut Model Tıkanmıştır: Banka-merkezli finansman, KOBİ ekosistemini taşımamaktadır. Kredilerin yüksek faizli, yüksek teminatlı ve düşük erişilebilirlik düzeyine sahip olması, KOBİ’lerin büyüme kapasitesini sınırlamakta; bu durum ekonomik çeşitliliği ve inovasyon kapasitesini doğrudan zayıflatmaktadır. Banka sisteminin risk yönetimi yaklaşımı, KOBİ’leri “yüksek risk – düşük öncelik” kategorisine hapsedmektedir.

2. Azərbaycan’da FinTech Potansiyeli Kullanılmamaktadır: Araştırma, KOBİ’lerin %69.8’inin herhangi bir alternatif finansman kanalı kullanmadığını göstermiştir. Bu durum yalnızca bilgi eksikliğine değil, aynı zamanda düzenleyici çerçevenin yeniliklere hazır olmadığına işaret etmektedir. Böyle bir ortamda inovasyon ekonomisine geçişin yavaş olması şaşırtıcı değildir.

3. KOBİ’lerin Reform Beklentileri Rasyoneldir ve İki Yönde Yoğunlaşmıştır: KOBİ’ler hem daha düşük maliyetli kredi piyasası hem de bankalara bağımlılığı azaltan alternatif finansman kanalları istemektedir. Bu, politika yapıcılar için açık bir mesajdır: “Mevcut finansal yapı ucuzlamalı, alternatif finansal yapı ise kurulmalıdır.”

ÖNERİLER

1. Stratejik Bankacılık Reformu: Faizleri Düşürmek Değil, Riski Doğru Fiyatlamak Gereklidir. Sadece faiz indirmek problemi çözmez; hatta bankacılık sistemini daha da riskli hale getirir.

Öneri:

- KOBİ risk skorlamasında alternatif veri modelleri (ödeme geçmişi, POS hareketleri, e-ticaret satışları, fatura akışı) kullanılmalıdır.
- Teminat bağımlılığı azaltılmalıdır.
- KOBİ’ler için ulusal bir “Risk Paylaşım Fonu” kurulmalıdır.

Bu model Baltık ülkelerinde başarılı şekilde uygulanmaktadır.

2. FinTech Alanında Düzenleyici Çerçevenin Genişletilmesi ve Sandbox Mekanizmasının Hızla Uygulamaya Alınması Gereklemektedir. Azerbaycan’da hâlâ işleyen bir regulatory sandbox bulunmamaktadır. Bu durum, FinTech gelişiminin önündeki en büyük engellerden biridir.

Öneri:

- Crowdfunding, P2P lending ve invoice financing için ayrı lisanslama rejimleri oluşturulmalıdır.
- FinTech pilot projeleri (mikro kredi, KOBİ analiz uygulamaları, dijital faktoring) kamu tarafından desteklenmelidir.

- Finans texnologisi girişimlərinin yurt dışına taşınmasının önünə keçilməlidir.

3. KOBİ'ler İçin Ulusal “Finansal Okuryazarlık ve Kurumsallaşma Programı” Oluşturulmalıdır. Araştırmaya katılan KOBİ'lerin yarısından fazlası bankacılık sisteminin işleyişini yeterince anlamamaktadır. Öneri:

- KOBİ'lere yönelik dijital finans, FinTech, vergi optimizasyonu ve mali yönetim alanlarında 6 aylık sertifika programı hazırlanmalıdır.
- Bu program devlet–özel sektör–üniversite işbirliğiyle yürütülmelidir.
- KOBİ'lerin kayıtlı ekonomiye entegrasyonu hızlandırılmalıdır.

4. Alternatif Finansman Pazarları Kurulmalıdır: KOBİ Tahvili, Dijital Leasing, POS Tabanlı Kredi. Bankacılık kredisi tek yol olmamalıdır.

Somut öneriler:

- KOBİ Tahvil Programı (50–100 bin AZN arası mikro tahvil ihracı),
- Dijital leasing platformu (teminat yerine gelir akışına dayalı),
- POS akışına bağlı gelir bazlı kredi modeli.

Bu mekanizmalar Türkiye, Estonya ve Polonya'da başarıyla uygulanmaktadır. Azerbaycan inovatif ekonomiye geçmek istiyorsa, KOBİ finansmanı artık yalnızca bankaların omuzlarına bırakılamaz. Gereken, ucuz kredi değil akıllı kredi; yalnızca fon sağlamak değil, finansal mimariyi yeniden tasarlamaktır. FinTech tabanlı çözümler ve modern risk yönetim mekanizmaları devreye alınmadıkça KOBİ'ler küçük kalmaya, ekonomi ise potansiyelinin altında büyümeye devam edecektir.

KAYNAKÇA

1. Ahmadov, F. (2019). The evaluation of small and medium enterprise's role in Azerbaijan economy and positive impacts on economic development of country. pp. 397-408.
2. Ahmadov, F., and Salmanova M. (2013). "Analyzing of Investment Strategies of Local Companies in Azerbaijan: Problems and Solutions." China-USA Business Review 12.8.
3. Aliyev S., (2019). “Problems and Opportunities for Leveraging SME Finance through Value Chains in Azerbaijan”, Asian Development Institute, ADBI Working Paper Series № 973, p.38
4. Aliyev, S. (2019). SMEs' access to finance and value chain development in Azerbaijan (ADBI Working Paper No. 973). Asian Development Bank Institute.
5. Azərbaycan Cumhuriyeti Devlet İstatistik Komitesi. (2024). Azərbaycan'da Küçük ve Orta Girişimcilik Faaliyetleri.

6. Azərbaycan Cumhuriyeti Merkez Bankası. (2024). Kredi Kuruluşları Tarafından Ekonominin Sektörlerine Verilen Kredilerin Hacmi.
7. Bayramov V., Hasanov R., (2017), “A Comparative Study on Development of Small and Medium Enterprises (SMES) in Azerbaijan”, Baku, “CESD Press”, pp.35-66
8. Center for Economic and Social Development (CESD). (2012). Small and Medium Entrepreneurship in Azerbaijan: Country Assessment. Baku.
9. Central Bank of the Republic of Azerbaijan (2024). Financial Stability Report 2024. Baku.
10. Charaia, V., Chochia, A., & Lashkhi, M. (2021). Promoting fintech financing for SME in S. Caucasian and Baltic States, during the COVID-19 global pandemic. *Business, Management and Economics Engineering*, 19(2), 358–372.
11. Çetiner M., Acar C.S. (2021). Kobilerin Finansman Sorunları ve Çözüm Önerileri. *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, Eylül 2021, Cilt:7, Sayı 3, ss.23-36
12. Duarte, N., 2004. The role of SMEs for development: a literature review “regions and fiscal federalism”. Available at: <http://www-sre.wu.ac.at/ersa/ersaconfs/ersa04/PDF/39.pdf>
13. EU4Business / Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2018). Investing in SMEs in the Eastern Partnership: Azerbaijan.
14. European Union for Business / EU 4 Business (2018). Azerbaijan: Access to finance continues to be the main obstacle for SME growth in Azerbaijan. 20 p.
15. Hasanova, J. V. (2021). An analysis of SMEs market in history of Azerbaijan. In *Globalization and its Socio-Economic Consequences 2021*. pp. 1-14.
16. International Monetary Fund (2025). Republic of Azerbaijan: Financial Sector Assessment Programme – Financial System Stability Assessment. 73 p.
17. Katı, M., & Erdoğan, B. (2021). KOBİ’lerin Finansal Sorunları ve Çözüm Önerileri. *Turizm Ekonomi ve İşletme Araştırmaları Dergisi*. Cilt 3, Sayı 2, Aralık, 2021. 185 – 198.
18. Mammadli G. and Stasiak-Betlejewska, (2016), “Factors affecting success of SMES in Azerbaijan”, *Achieves of Engineering Knowledge* vol.1, p.58
19. Muradov, A. J., & Hajiyeu, N. O. (2014). ANALYTICAL FRAMEWORKS AND PROCEDURES FOR APPLICATION OF DEMONOPOLIZATION. *Journal of Economic Sciences: Theory & Practice*, 71(1).
20. Musayev V., (2017). “Azerbaijan economic reforms review”, Center of Analysis of Economic Reforms, Baku, p.16
21. Musayev, Y. (2023). FACTORS IMPACTING FAMILY COMPANY CREATION AND GOVERNANCE CHARACTERISTICS.

22. Small and Medium Business Development Agency (KOBIA) (2020). SME Landscape in Azerbaijan: Interactive Guidebook.
23. Scott, M. and Bruce, R. (1987). Five stages of growth in small businesses. Long Range planning, vol 20 pp 45-52.
24. Stiglitz, J. E., & Weiss, A. (1981). Credit rationing in markets with imperfect information. The American Economic Review, 71(3), 393-410.

SUMMARY

This study analyzes the structural barriers faced by Small and Medium-Sized Enterprises (SMEs) in Azerbaijan in accessing finance, as well as the potential contribution of FinTech-based solutions in the country's transition toward an innovative economy. Employing a mixed-methods research design, the study integrates survey data collected from 53 SME managers with up-to-date statistics from national and international institutions. The findings reveal that the majority of SMEs consider bank interest rates to be high and collateral requirements excessively strict. Moreover, the financing obstacles are shown to stem not only from cost-related factors but also from institutional and information-based constraints, forming a multilayered structure. The research further indicates that FinTech tools-such as crowdfunding, P2P lending, factoring, and digital financing instruments-are still underutilized in Azerbaijan, despite offering significant strategic potential for innovation-driven economic transformation. Policy recommendations focus on strengthening risk-sharing mechanisms, accelerating FinTech regulation, improving financial literacy, and developing alternative financing markets. Overall, the study demonstrates that Azerbaijan's current bank-centered financing model is not sustainable and that a new digital-finance-oriented financial architecture is required.

Keywords: *SME finance, FinTech, financial access, innovative economy, alternative finance, Azerbaijan*

JEL Classification Codes : G21, L26 , O31